

DOI 10.51558/2490-3647.2025.10.2.273

UDK 811.163.42'373.612.2

Primljeno: 18. 06. 2025.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Dženana Telalagić

MOĆ METAFORE I METONIMIJE U RETORICI KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ

Ovaj rad donosi lingvističku analizu konceptualnih metafora i metonimija u političkim govorima Kolinde Grabar-Kitarović, s ciljem utvrđivanja načina na koji ove jezične strukture oblikuju politički diskurs. U radu se polazi od teorijskog okvira kognitivne lingvistike prema kojem su metafora i metonimija ključni mehanizmi konceptualizacije i strukturiranja stvarnosti u jeziku. Analiza se temelji na odabranom korpusu javnih govora te se provodi kvalitativnim metodama identifikacije i klasifikacije konceptualnih figura. Posebna se pozornost posvećuje ulogama koje metafore imaju u izgradnji kolektivnog identiteta i političkog autoriteta. Metonimijske strukture, primjerice, zamjene institucija za osobe ili simbola za apstraktne pojmove, razmatraju se kao sredstva jezične ekonomije i emocionalnog učinka. Uvodni dio rada definira ključne pojmove i izlaže teorijski okvir, dok središnji dio donosi kritičku analizu govornog materijala. Zaključno se ukazuje na to da metafora i metonimija u analiziranim govorima ukazuju na prisustvo osjećaja jednakosti i stabilnosti.

Ključne riječi: konceptualna metafora; konceptualna metonimija; retoričke strategije; politički diskurs

1. UVOD: OBLIKOVANJE POLITIČKE PORUKE KROZ JEZIK

Jezik nije neutralan alat koji služi isključivo prijenosu informacija, već aktivno sudjeluje u oblikovanju stvarnosti i društvenih odnosa. Ta jezična moć posebno je izražena u političkom diskursu jer politički jezik ne samo da informira, već mobilizira, upravlja emocijama i stvara identitete (Chilton 2004; Fairclough 2001). Politički govor, dakle, ne odražava postojeće stanje društva, već pomaže u njegovu konstruiranju. Stoga je analiza jezika političara ključna za razumijevanje dubljih ideoloških struktura i strategija uvjeravanja koje oblikuju javno mišljenje. U tom kontekstu, konceptualne metafore i metonimije predstavljaju temeljne kognitivne mehanizme za razumijevanje apstraktnih pojmova i kompleksnih društvenih procesa (Lakoff i Johnson 1980; Kövecses 2002). Kognitivna lingvistika pokazuje da metafore nisu ograničene na književnost, već predstavljaju temelj ljudskog mišljenja i komunikacije te oblikuju način na koji razumijemo svijet, uključujući politiku, ekonomiju i vlast. U političkom govoru metafore omogućuju približavanje apstraktnih ideja svakodnevnom iskustvu građana, što povećava emocionalnu rezonanciju i uvjerljivost poruka (Charteris-Black 2005).

U ovom radu analizira se retorika Kolinde Grabar-Kitarović, prve predsjednice Republike Hrvatske, s ciljem utvrđivanja njezina učinka na poruku, emocije i identitet. Njezin izbor 2015. godine predstavljao je povijesni trenutak ne samo zbog rodne dimenzije, već i zbog društveno-političkog konteksta u kojem se dogodio. Hrvatska je tada bila pogođena ekonomskom stagnacijom, visokom nezaposlenošću (posebno mladih), kao i rastućim nepovjerenjem u političke elite (Puljiz 2015). U tom ozračju, dolazak žene na čelo države imao je višestruko simboličko značenje: sugerirao je promjenu, otvorenost prema novim političkim rješenjima te potencijal za redefiniranje liderske uloge.

Grabar-Kitarović se u svojim govorima često služila konceptualnim metaforama kao retoričkim sredstvima koja bude kolektivne vrijednosti i osjećaj pripadnosti. Njezina retorika oslanjala se na emocionalne apele, jezične slike zajedništva, borbe, napretka i obnove, čime je nastojala izgraditi sliku sebe kao autentične predstavnice naroda i nositeljice nove političke vizije. Upotrebom teorijskog okvira kognitivne lingvistike (posebice Lakoffa, Johnsona i Kövecsesa), ova analiza istražuje koje se metafore i metonimije najčešće koriste, kako oblikuju značenja te kakve učinke proizvode u političkoj komunikaciji.

Rad nastoji identificirati dominantne jezične obrasce u retorici Grabar-Kitarović te objasniti njihovu funkciju u oblikovanju političkog identiteta. Također istražuje kako takve strategije oblikuju predodžbe o državi, društvu i zajedničkoj budućnosti.

Rad time pokazuje širi društveni značaj političke retorike, u kojoj metafore ne funkcioniraju samo kao stilska sredstva, već kao ključni alati u oblikovanju političke stvarnosti (Musolff 2016; Lakoff 2008).

2. TEORIJSKI OKVIR: KOGNITIVNI TEMELJI POLITIČKOG JEZIKA – KONCEPTUALNE METAFORE I METONIMIJE

Konceptualne metafore predstavljaju temeljni način na koji ljudi strukturiraju, oblikuju i tumače vlastito iskustvo i stvarnost koja ih okružuje. One nisu samo stilski ukras ili retorički alat, već ključni kognitivni mehanizam putem kojeg apstraktni, složeni ili manje poznati pojmovi postaju razumljiviji, konkretniji i lakše prihvatljivi unutar određene jezične i kulturne zajednice (Lakoff 1992). Konceptualna metafora omogućuje razumijevanje jednog, često apstraktnog, pojma kroz drugi koji je konkretan, iskustveno utemeljen i poznat iz svakodnevnog života. U tom odnosu apstraktni pojam naziva se ciljna domena, a pojam koji služi za njegovo objašnjavanje naziva se izvorna domena. Primjerice, u metafori VRIJEME JE NOVAC, pojam vremena (ciljna domena) interpretira se kroz pojam novca (izvorna domena), što omogućuje da se neuhvatljiv i apstraktan pojam poput vremena sagleda u konkretnim, kvantitativnim kategorijama.

Povezanost izvorne i ciljne domene ostvaruje se putem kognitivnog procesa preslikavanja, pri čemu se značenja, odnosi i karakteristike iz izvorne domene prenose na ciljnu. Time se ciljni pojam ne poistovjećuje s izvornim, već se kroz njega reinterpretira i nadograđuje. Preslikavanje se temelji na uočenim sličnostima koje često nisu doslovne, već simboličke ili emocionalne, osobito kod apstraktnih pojmova. Unatoč apstrakciji, ono uvijek ima uporište u tjelesnom i emocionalnom iskustvu (tzv. utjelovljenom iskustvu) (Kövecses 2010). Način na koji ljudi percipiraju, kategoriziraju i interpretiraju svijet oko sebe ovisi o njihovim senzornim, emocionalnim i društvenim interakcijama s tim svijetom. Kao odgovor na tu potrebu, um traži sličnosti, povezuje pojmove i smješta nova iskustva unutar postojećih mentalnih struktura i okvira znanja.

Konceptualna metafora ima ključnu ulogu kao temeljni oblik mišljenja, a ne samo kao sredstvo izražavanja. Kroz metafore ljudi oblikuju razmišljanja, tumače svijet, konstruiraju značenja, artikuliraju identitet, stvaraju društvenu stvarnost i usmjeravaju djelovanje. Metafore djeluju na razini jezika, kognicije, kulture i društvenih odnosa. Zato je njihovo razumijevanje presudno za analizu diskursa jer otkriva kako govornici strukturiraju stvarnost te osvjetljava dublje ideološke i retoričke okvire poruka. Osim

metafora, važnu ulogu u konceptualizaciji i razumijevanju svijeta ima i konceptualna metonimija. Za razliku od konceptualne metafore, kod koje se značenje prenosi između različitih domena, kod metonimije se prijenos značenja odvija unutar jedne, zajedničke domene. Jedan pojam služi kao sredstvo za označivanje drugog pojma koji pripada istoj kognitivnoj strukturi, tj. istom konceptualnom modelu (Kövecses 2010). Takve veze među pojmovima najčešće se temelje na funkcionalnim ili logičkim odnosima, poput odnosa dio–cjelina, uzrok–posljedica ili sredstvo–cilj. Metonimija olakšava komunikaciju jer omogućuje upotrebu općenitih, dobro poznatih pojmova umjesto specifičnih izraza koji možda nisu jednako razumljivi svima. U tom smislu, ona služi kao djelotvorno kognitivno i komunikacijsko sredstvo koje doprinosi jasnoći i pristupačnosti poruke.

Metafora i metonimija ključne su za konceptualizaciju i razumijevanje svijeta te su neizostavne u svim vrstama diskursa, uključujući politički. Politički diskurs obiluje retoričkim strategijama za uvjeravanje i poticanje akcije, no često postaje i sredstvo manipulacije kojom se nastoji uspostaviti ili učvrstiti moć nad društvenim skupinama radi političkih ciljeva. Manipulacija je obično prikrivena, temelji se na zloupotrebi jezika i predstavlja nelegitiman oblik moći. Važno je razlikovati manipulaciju od legitimnih uvjeravanja i argumentacije: manipulacija nije sastavni dio svakog političkog diskursa, već se jasno odvaja od prihvatljivih persuazivnih strategija karakterističnih za demokratski i otvoreni javni govor (Katnić-Bakaršić 2012).

Prema Lakoffu i Johnsonu (1980), konceptualne metafore dijele se na tri osnovna tipa: strukturne, orijentacijske i ontološke. Strukturne metafore organiziraju ciljnu domenu kroz strukturu izvorne. Orijentacijske se temelje na tjelesnom doživljaju prostora, npr. pozitivno je „gore”, negativno „dolje”, dok je horizontalna orijentacija povezana s vremenom (prošlost je „iza”, budućnost „ispred”). Ontološke metafore konkretiziraju apstraktne pojmove (emocije, događaje) kroz slike fizičkih objekata ili tvari, čime postaju opipljiviji i lakši za razumijevanje.

3. METODOLOGIJA

U radu se kvalitativno analiziraju konceptualne metafore i metonimije u pet govora Kolinde Grabar-Kitarović iz 2015. godine, preuzetih sa službene stranice Ureda predsjednice. Odabrani govori (inauguracijski i iz prvog kvartala 2015.) izdvojeni su zbog političke i vremenske važnosti, a korpus obuhvaća 4.084 riječi. Analiza se temelji na kognitivno-lingvističkom pristupu (Lakoff, Johnson, Kövecses) s fokusom na njihovu ulogu u oblikovanju političkog identiteta i emotivnog učinka.

Postupak je obuhvaćao sljedeće korake:

1. prikupljanje i prepisivanje odabranih govornih tekstova u digitalni oblik;
2. ručno prepoznavanje i označivanje konceptualnih metafora i metonimija u tekstu, uz podršku relevantne literature;
3. kategorizacija pronađenih primjera prema ciljnim i izvornim domenama;
4. kritička evaluacija funkcije pojedinih retoričkih strategija u kontekstu političkog obraćanja.

Drugi opisani korak obuhvaćao je: čitanje teksta radi općeg razumijevanja, prepoznavanje leksičkih jedinica, utvrđivanje njihova kontekstualnog značenja, provjeru postojanja osnovnijeg (konkretnijeg) značenja te procjenu kontrasta i usporedivosti tih značenja, sukladno načelima MIP protokola (Pragglejaz Group 2007) i njegove proširene verzije MIPVU (Steen et al. 2010). Ako je usporedba bila moguća, jedinica je označena kao metaforička.

4. ANALIZA KORPUSA

U analiziranim javnim obraćanjima najzastupljenije su strukturne metafore. Kada se država koristi kao ciljna domena, najčešće se oslanja na izvorne domene poput građevine, biljke i živog bića, čime se država prikazuje kao entitet koji se gradi, razvija i ima vlastiti život. S druge strane, politika i izbori metaforički se prikazuju kroz domene puta, rata i natjecanja, čime se naglašava dinamičnost, sukob i natjecateljski karakter političkog procesa.

4.1. Konceptualna metafora s izvornom domenom „građevina”

U analiziranim političkim govorima posebno je istaknuta upotreba konceptualne metafore u kojoj je izvorna domena građevina, a ciljna domena država. Metaforički izrazi kojima se oslikava složena konceptualna metafora DRŽAVA JE GRAĐEVINA prikazani su kroz primjere preuzete iz političkih govora koji su ovdje analizirani. Ova složena metafora proizlazi iz jednostavnijih, međusobno povezanih metafora: APSTRAKTNOST STRUKTURA JE FIZIČKA STRUKTURA, APSTRAKTNOST STRUKTURA JE GRAĐEVINA te APSTRAKTNOST STABILNOST JE FIZIČKA STABILNOST (Kövecses 2010). Ova metafora omogućuje da se država doživi kao složen i dinamičan sustav koji se može graditi, obnavljati, temeljiti, pa čak i rušiti. Kroz takvu metaforičku konstrukciju naglašava se važnost stabilnosti, dugoročnog planiranja i zajedničkog,

usklađenog napora svih članova društva. Upotreba metafore građevine također implicira odgovornost i potrebu za njegovanjem temelja na kojima država počiva, što može uključivati pravne, društvene i moralne norme. Na taj način, država nije apstraktan pojam, već nešto konkretno i opipljivo, što građani mogu razumjeti i s čime se mogu poistovjetiti. Sljedeći primjeri iz govora jasno ilustriraju ovu metaforu:

- (1) *Samo zajedništvom cijeloga naroda možemo izgraditi bolju Hrvatsku.* (T4)
- (2) *Istinsko domoljublje, u koje vjerujem i za kojega ću se boriti svakoga dana mogega služenja domovini i vama, temelj je izgradnje bolje Hrvatske.* (T4)
- (3) *Gradimo Hrvatsku na različitosti, toleranciji i njegovanju kulture dijaloga i razumijevanja...* (T5)
- (4) *U ovom svečanom trenutku sjećamo se svih onih znanih i neznanih hrvatskih kćeri i sinova koji su svoje živote, tijekom tisućljetne borbe za hrvatsku samostalnost, ugradili u temelje moderne hrvatske države.* (T4)
- (5) *Posebnu zahvalnost iskazujem hrvatskim braniteljima, koji su bili i ostat će zaglavni kamen naše domovine Hrvatske.* (T4)

Kako se može uočiti, ključni aspekti izvorne domene iskorišteni za tumačenje ciljne domene odnose se na snažne temelje, postizanje stabilnosti te na materijale koji su korišteni za ostvarenje te stabilnosti. Upravo je stabilnost jedan od najvažnijih elemenata za državu. Kroz ove metafore nastoji se pokazati da je cilj osigurati stabilnu Hrvatsku, kao i istaknuti koje su ključne komponente i naponi potrebni da se ta stabilnost ostvari.

U ovim primjerima važno je istaknuti prisutnost konceptualnih metafora čije su ciljne domene apstraktni pojmovi. U metaforičkim izrazima ti se apstraktni pojmovi prikazuju kao materijal koji se koristi u izgradnji države. Izvorna domena u ovom slučaju predstavlja konkretan predmet, što potvrđuje da je složena metafora APSTRAKTNOST STRUKTURA JE PREDMET nastala iz jednostavne metafore APSTRAKTNOST STRUKTURA JE FIZIČKA STRUKTURA. Svi navedeni pojmovi simboliziraju apstraktne strukture povezane s uređenjem društva, koje se metaforički pretvaraju u fizički materijal (odnosno predmete) koji osiguravaju stabilnost države kao fizičke građevine. Također, u primjerima (4) i (5) pored konceptualne metafore DRŽAVA/NACIJA JE GRAĐEVINA (Babić 2020; Stanojević i Šarić 2019), imamo i reifikaciju, tj. objektivaciju čovjeka u konceptualnoj metafori OSOBA JE OBJEKT (ČOVJEK JE TEMELJ), koja proizlazi iz šire metafore DRUŠTVO/ORGANIZACIJA/NACIJA JE GRAĐEVINA. U toj shemi ljudi se konceptualiziraju kao nosivi element bez kojega sustav ne može opstati (Musolff 2020), čime se odaje počast braniteljima te se ističe ključna uloga ljudi za stabilnost i

opstojnost jedne države. Prilikom preslikavanja, određeni aspekti izvorne domene iskorišteni su za tumačenje ciljne domene, dok se aspekti koji nisu relevantni za razumijevanje cilja zanemaruju (Kövecses 2010). U ovom slučaju iskorišteni su aspekti koji su ključni za stabilnost države kao građevine, poput temelja i građevinskog materijala koji osiguravaju čvrstoću.

Međutim, u sljedećim primjerima primjećujemo iskorištavanje drugog aspekta izvorne domene građevine:

(6) *Vrata Hrvatske širom su vam otvorena.* (T4)

(7) *Učimo od onih koji su uspješno zaštitili i vlastiti okoliš i vlastitu baštinu i otvorimo vrata razvoju.* (T4)

Glavna konceptualna metafora u primjerima (6) i (7) je DRŽAVA JE KUĆA. Vrata Hrvatske simboliziraju ne samo fizički pristup, nego i gostoprimstvo te prihvatanje. Riječ „vrata” ujedno funkcionira kao metonimija za priliku i mogućnost ulaska, predstavljajući dozvolu i otvorenost. Otvorena vrata upućuju na spremnost države da pozove i pruži dobrodošlicu svima koji žele sudjelovati u razvoju. Time se otvaranje vrata poistovjećuje s činom prihvatanja, pokazivanjem otvorenosti i željom za suradnjom. Također, u prethodnim primjerima prisutne su i druge važne metafore poput APSTRAKTNI POJMOVI SU PREDMETI i APSTRAKTNI POJMOVI SU OSOBE, koje će biti detaljnije obrađene u narednim dijelovima analize.

Također su korištene i jednostavne konceptualne metafore APSTRAKTNA STRUKTURA JE GRAĐEVINA, pri čemu ciljna domena nije država kao takva, već demokracija, kao apstraktna struktura unutar okvira državnog uređenja:

(8) *Želim zahvaliti i svojim prethodnicima – gospodinu Stjepanu Mesiću i gospodinu Ivi Josipoviću – na njihovom doprinosu izgradnji hrvatske demokracije.* (T4)

4.2. Konceptualna metafora s izvornom domenom „biljka”

Pored navedenih, u analiziranim političkim govorima velika je pažnja posvećena razvoju države. Pri opisivanju tog razvoja posebno su uočene konceptualne metafore u kojima je izvorna domena biljka. Kod metafora APSTRAKTNI POJMOVI SU BILJKE koriste se različiti aspekti povezani s uzgojem i razvojem biljaka. U sljedećem primjeru iskorišten je aspekt „uništavanja biljke” bez mogućnosti njezina oživljavanja kao izvorna domena kako bi se naglasila nužnost rješavanja određenih problema koji pripadaju ciljnoj domeni.

(9) *Zalažem se za nultu stopu tolerancije na korupciju i pozdravljam sve aktivnosti nadležnih institucija u iskorjenjivanju te poštati.* (APSTRAKTNI POJAM JE BILJKA, UNIŠTITI JE ISKORIJEJENITI) (T4)

(10) *Istodobno, ne smijemo stvarati antipoduzetničku klimu.* (VANJSKI UVJETI SU KLIMA) (T4)

Također, u tom kontekstu korišteni su i drugi aspekti povezani s razvojem biljke, kao u primjeru (10), gdje prepoznavamo metaforu VANJSKI UVJETI SU KLIMA. U sljedećem primjeru prisutna je metafora KORISNI ISHODI PROCESA SU PLODOVI:

(11) *Hrvatsku učinimo bogatom državom gdje će naši ljudi u zlatnoj životnoj dobi uživati plodove svoga rada.* (T4)

4.3. Konceptualna metafora s izvornom domenom „knjiga”

Kada govorimo o strukturnim metaforama, važno je istaknuti i konceptualnu metaforu u kojoj je apstraktni pojam budućnosti predstavljen kao konkretni pojam knjige. Metafora ŽIVOT JE KNJIGA nosi sa sobom snažnu poruku o cilju i smjeru koji predsjednica želi naglasiti, a kroz nju se može iščitati vizija i plan za budućnost. Obratimo pažnju na sljedeće primjere:

(12) *Hrvatskim zajedništvom moramo otvoriti novu stranicu naše bolje budućnosti.* (T4)

(13) *Stoga se u ovom trenutku sa zahvalnošću prisjećamo svih domoljuba koji su tijekom naše duge povijesti ispisivali stranice borbe za slobodu i samostalnost.* (T5)

U primjeru (12) uočavamo prisutnost metafore ŽIVOT JE KNJIGA, dok je u primjeru (13) prisutna interakcija metafora ŽIVOT JE KNJIGA i ŽIVOT JE BORBA.

4.4. Konceptualna metafora s izvornom domenom „osoba”

U političkim govorima česte su ontološke metafore u kojima se apstraktnim pojmovima, poput države i institucija, daju ljudske osobine. Jedna od najčešćih jest metafora DRŽAVA JE OSOBA, kojom se, kao u sljedećim primjerima, Hrvatska prikazuje s ljudskim osobinama:

(14) *Hrvatska ima svoj stav, svoju politiku i svoje interese.* (T4)

(15) *Hrvatska još nije spremna za ženu predsjednicu.* (T4)

(16) *Moramo paziti na to da svaka pojedina zemlja ima pravo sama odlučiti hoće li postati članica EU ili NATO-a.* (T3)

(17) *Hrvatska ima interese i u svojem jugoistočnom susjedstvu, one trajne stabilnosti i boljitka svih država.* (T5)

(18) *Hrvatska će svoju vanjsku politiku i dalje voditi kroz suradnju s našim saveznicima unutar EU i NATO-a, kao i kroz suradnju sa susjedima.* (T4)

Kao što je prikazano u ranije analiziranom primjeru (4), građani se metaforički nazivaju kćerima i sinovima, što predstavlja složenu metaforu DRŽAVA JE MAJKA, izvedenu iz metafore DRŽAVA JE OSOBA. U primjerima (17) i (18), također, prepoznamo konceptualnu metaforu DRŽAVA JE OSOBA, koja može imati susjede, prijatelje i neprijatelje.

U analiziranim govorima prisutni su i primjeri metaforičkih izraza koji pripadaju konceptualnim metaforama INSTITUCIJE SU OSOBE i APSTRAKTNI POJMOVI SU OSOBE:

(19) *Članstvo u NATO-u jamči nam sigurnost, ali najbolji jamac naše opstojnosti i suvereniteta uvijek će biti moderne i dobro opremljene hrvatske Oružane snage.* (T4)

(20) *Snažne oružane snage jamac su stabilnosti i čuvar demokratskih vrijednosti.* (T4)

(21) *Želim da države Jugoistočne Europe postanu članice europske obitelji.* (T4)

U primjerima (19) i (20) članstvo u NATO-u i oružane snage metaforički su prikazani kao osobe koje mogu jamčiti sigurnost i čuvati vrijednosti, dok se u primjeru (21) članice prikazuju kao osobe, a EU kao obitelj, što odgovara konceptualnoj metafori EU JE OBITELJ (Kimmel 2009).

4.5. Apstraktni pojmovi kao predmeti

U sljedećim primjerima apstraktni pojmovi poput prisege, dužnosti i odluke predstavljeni su kao ciljne domene, dok su predmeti korišteni kao izvorne domene. Takva metafora omogućuje objektivaciju apstraktnih pojmova, čime se olakšava njihovo razumijevanje i vizualizacija kroz povezanost s opipljivim predmetima:

(22) *Prisegom koju sam upravo položila, obvezala sam se da ću...* (PRISEGA JE PREDMET, PRISEGA JE INSTRUMENT) (T4)

(23) *... preuzimam dužnost hrvatske predsjednice.* (DUŽNOST JE PREDMET) (T4)

(24) *To me je dodatno motiviralo jer sam znala da naš narod zna donijeti pravu odluku.* (ODLUKA JE PREDMET) (T4)

(25) *A povijest nam u tome treba biti smjerokaz.* (POVIJEST JE PREDMET) (T2)

4.6. Putovanje i kretanje kao metafore političkog procesa i budućnosti

Metafora putovanja jedna je od najzastupljenijih u analiziranim govorima. Konceptualna metafora ŽIVOT U HRVATSKOJ JE PUTOVANJE povezana je s nizom drugih metafora koje Kövecses naziva metaforama strukture događaja (Kövecses 2010). Ove metafore često se koriste za prikazivanje složenih društvenih i političkih procesa kao dinamičnog i usmjerenog kretanja prema određenom cilju ili odredištu. U nastavku ćemo prikazati primjere takvih metafora koji ilustriraju ovaj koncept:

- (26) *Na putu k boljem životu u Europskoj uniji...* (ŽIVOT U HRVATSKOJ¹ JE PUTOVANJE, BOLJI ŽIVOT JE CILJ PUTOVANJA, CILJ JE ODREDIŠTE) (T5)
- (27) *Put naše domovine u dvadeset i četiri godine ispunjen je dinamikom događaja i nizom postignuća.* (ŽIVOT JE PUT, ŽIVOT JE POSUDA, DRŽAVA JE OSOBA, DOGAĐAJI SU NIZ) (T5)
- (28) *Neumorno ću poticati izvoznike na iskorake koji se danas čine nemogućima.* (DJELOVANJE JE KRETANJE) (T4)
- (29) *Tko želi dobro Hrvatskoj neće joj nuditi prečace za izlaz iz krize, već zahtjevan ali jedini ispravan put prema državi blagostanja.* (CILJ JE ODREDIŠTE, DJELOVANJE JE KRETANJE, DUGOTRAJNA SVRSISHODNA AKTIVNOST JE PUTOVANJE, KRIZA JE POSUDA) (T5)
- (30) *Idemo se okupiti, idemo biti zajedno... Idemo već večeras raditi za boljitak naše drage hrvatske domovine.* (DJELOVANJE JE KRETANJE) (T1)
- (31) *... simbolično sažimaju povijest antifašističke borbe u Hrvatskoj kao jedne od važnih etapa našega povijesnog hoda ka slobodi i neovisnosti.* (DJELOVANJE JE KRETANJE, CILJ JE ODREDIŠTE, APSTRAKTNI POJAM JE DIO PUTOVANJA) (T2)
- (32) *Imamo izrazito negativne demografske trendove. Starimo kao nacija. Mnoge tvrtke odlaze u stečaj.* (NACIJA JE OSOBA, INSTITUCIJA JE OSOBA, DJELOVANJE JE KRETANJE, STANJE JE LOKACIJA) (T4)
- (33) *...i na taj način pripremati učenike i studente za radne i životne izazove koji ih očekuju.* (APSTRAKTNI POJAM JE OSOBA KOJA ČEKA NA PUTU) (T4)

Navedeni primjeri pokazuju upotrebu različitih aspekata putovanja kako bi se u potpunosti objasnile ciljne domene koje opisuju stanje Hrvatske u prošlosti, kao i stanje koje se očekuje u budućnosti.

¹ Život u Hrvatskoj kao članici EU-a.

4.7. Metafore rata, natjecanja i borbe kao simboli političke borbe i jedinstva

U analiziranim javnim obraćanjima prisutne su i konceptualne metafore koje koriste izvorne domene rata, natjecanja i borbe kako bi se objasnili apstraktni pojmovi. Ove metafore naglašavaju elemente sukoba, borbe, natjecanja i dinamičnosti, što dodatno pojačava percepciju političkog i društvenog djelovanja kao intenzivnog procesa. Kroz njih se apstraktni pojmovi postavljaju u kontekst u kojem je potrebno nadvladati prepreke, ostvariti pobjedu ili izbjeći poraz, čime se aktivira emocionalni naboj kod slušatelja i stvara osjećaj hitnosti ili važnosti.

- (34) *Ako smo u povijesti svladali i veće kušnje od današnjih, to je zato jer smo imali ljude.* (TEŠKOĆE SU PREPREKE) (T5)
- (35) *Građane treba osloboditi stege nejasnih, proturječnih, a i nepotrebnih propisa.* (ODSUTNOST SLOBODE JE SPUTANOST) (T5)
- (36) *Kad sam krenula u ovu bitku (...) mnogi su mi govorili što ti to treba, ulaziš u bitku koju ćeš izgubiti, ali ja se ne predajem...* (NATJECANJE JE RAT, AKTIVNOST JE BORBA, POLITIKA JE RAT/BITKA, IZBORI SU BITKA) (T1)
- (37) *Naše gospodarstvo, kao i standard naših građana, već su šestu godinu po-gođeni krizom.* (GOSPODARSTVO JE OSOBA, STANDARD JE OSOBA, KRIZA JE ORUŽJE) (T4)

4.8. Prostorne orijentacije i prijenos značenja

Orijentacijske metafore također su vrlo zastupljene u analiziranim govorima. One se temelje na prostornim iskustvima, kojima se apstraktni pojmovi usklađuju s pojmovima „gore”, „dolje”, „ispred”, „iza” i sl. Temelj za analizu ovih metafora predstavljaju prostorne konceptualne metafore gore – dolje i ispred – iza, uključujući njihove podskupine, kako ih opisuju Lakoff i Johnson (1980b). U narednim primjerima prikazat ćemo koje su konkretne konceptualne orijentacijske metafore prisutne i kako one doprinose oblikovanju značenja u predsjedničkim govorima.

- (38) *Krajnje je vrijeme da se i u savladavanju gospodarske krize izdignemo iznad pojedinačnih i stranačkih interesa.* (DOBRO JE VISOKO/GORE) (T4)
- (39) *...poštovani visoki gosti i uzvanici, dragi prijatelji...* (VAŽNO/STATUS JE VISOKO) (T4)
- (40) *Istina je da su velika postignuća iza nas...* (PROŠLI DOGAĐAJI SU IZA) (T5)

- (41) *...i tako će Hrvatska ići naprijed.* (DOBRO JE ISPRED) (T1)
(42) *Pred svima nama velika je odgovornost i dužnost izgraditi i razvijati našu domovinu...* (PREDVIDIVI BUDUĆI DOGAĐAJI SU ISPRED) (T5)
(43) *Vrijeme je da se okrenemo budućnosti.* (BUDUĆNOST JE ISPRED) (T4)

4.9. Konceptualna metonimija: prijenos značenja kroz osobine, datume i simbole

U analiziranim govorima nije uočena značajna zastupljenost metonimije. Primjeri se uglavnom oslanjaju na prijenos značenja kroz svojstva osobe kao pokazatelj na samu osobu, kao i na upotrebu datuma za upućivanje na određeni događaj:

- (44) *I danas kada se sjetimo tog 22. lipnja 1941. također se trebamo sjetiti i 1991. godine...* (T2) (DATUM ZA DOGAĐAJ)
(45) *Neka se čuje njihov glas – oni su obrazovani, željni uspjeha i neopterećeni prošlošću.* (T4) (DIO TIJELA / GLAS ZA OSOBU)
(46) *Ja ću biti vaš glas.* (T1) (DIO TIJELA / GLAS ZA OSOBU)
(47) *Imamo kvalitetne i stručne učitelje, nastavnike i profesore, čiji rad treba još više cijiniti jer odgajaju našu mladost.* (T5) (OSOBINA ZA OSOBU)

U primjeru (44) javlja se metonimija DATUM ZA DOGAĐAJ. Prvi datum simbolizira antifašističku borbu, a drugi upućuje na Domovinski rat. Prisutna je i metonimija DIO RADNJE ZA CIJELU RADNJU, kojom se označuju posljedice. Datum funkcionira kao znak za iskustva poput smrti, šoka, nesigurnosti i krize, čime reflektira emocionalne i društvene posljedice rata (Krišković, Tominac 2009). Takve metonimije prizivaju kolektivne i osobne uspomene, pri čemu godina ili datum postaju simboli društvenih i ideoloških procesa (Babić 2020). Metafora rata naglašava ozbiljnost situacije i pozicionira govornika u povijesno-ideološki okvir, čime se dodatno jača retorički učinak. U postkonfliktnim društvima takve metafore mogu potaknuti i osjećaj pripadnosti i otpor prema dominantnim narativima (Bogetić 2024). Drugi datum se koristi s jakim emocionalnim nabojem za jačanje osjećaja zajedništva u kriznom razdoblju s ciljem sprečavanja posljedica. U primjerima (45-47) ljudske osobine i sposobnosti upućuju na osobe: u (46) „glas” pripada obrazovanim, potom simbolizira sve građane i predstavlja predsjednicu kao glas naroda, dok „mladost” označava mlade osobe.

5. ZAKLJUČAK

Babić (2020) ističe da političari koriste slikovit jezik ne samo za objašnjavanje složenih tema, već i kao alat za uvjeravanje, manipulaciju, delegitimizaciju protivnika i legitimizaciju stavova. Njegova se funkcija mijenja ovisno o kontekstu, govorniku i cilju, pa izrazi mogu imati različita značenja.

Analiza metafora i metonimija u govorima Kolinde Grabar-Kitarović pokazuje dominaciju strukturnih metafora koje apstraktne pojmove poput države, institucija i društvenih vrijednosti prenose kroz domene građevine, biljke, osobe, knjige i putovanja radi lakšeg razumijevanja i prilagodbe poruka. Metafore razvoja, stabilnosti i rasta te personifikacije prikazuju državu kao aktivnog subjekta. Metaforički okviri kao putovanje, rat i natjecanje oblikuju govor, sugerirajući kretanje prema cilju i borbu s preprekama. Metonimije simbolično predstavljaju političke pojmove kroz osobine, datume ili osobe, često radi eufemizacije i disfemizacije. Analizirani govori koriste univerzalne mentalne obrasce da učine jezik pristupačnim i emocionalno snažnim, čime se povećava utjecaj na publiku i oblikuju politički stavovi. Zbog tada rastućeg nepovjerenja u političke elite (Puljiz 2015), Kitarović je oblikovala retoriku obilježenu patriotskom emocijom i simbolikom koja naciju prikazuje kao obitelj, čime je gradila predsjednički identitet i povezanost s građanima.

KORPUS

1. Tekst² 1: <http://www.vecernji.hr/predsjednicki-izbori2014/grabar-kitarovic-hrvatska-ce-biti-najrazvijenija-zemlja-europske-unije-i-svijeta-983622> (pristupljeno 24. 7. 2025.).
2. Tekst 2: <http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/cjeloviti-govor-evo-sto-je-sve-kolinda-grabar-kitarovic-izjavila-u-brezovici-810389> (pristupljeno 24. 7. 2025.).
3. Tekst 3: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/grabar-kitarovic-hrvatska-nece-graditi-zidove-prema-srbiji-kao-madjarska-390052.html> (pristupljeno 24. 7. 2025.).
4. Tekst 4: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/inauguracija-kolinde-grabar-kitarovic-evo-sto-je-u-svom-prvom-govoru-porucila-nova-predsjednica-372724.html#lmState=4540021:1> (pristupljeno 24. 7. 2025.).
5. Tekst 5: https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/poslanica-predsjednice-građanima-povodom-dana-državnosti-390539.html?utm_source=chatgpt.com#google_vignette (pristupljeno 24. 7. 2025.).

2 U tekstu označeno kao T1, T2, T3, T4 i T5.

LITERATURA

1. Babić, Snježana (2018), *Uloga konceptualne metafore, metonimije i konceptualne integracije u hrvatskom političkom diskursu* (doktorska disertacija), Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek
2. Barčot, Branka (2016), "Orijentacijska metafora u Hrvatskome frazeološkom rječniku", u: Erika Kržišnik, Nataša Jakop, Mateja Jemec Tomazin (ur.) *Prostor in čas v frazeologiji*, Univerza v Ljubljani, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana, 15–26.
3. Bogetić, Ksenija (2024), "Not for Those of Us Who Know War Well: Crisis, Metaphor Negotiation and Collective Memory in an Era of War", *Critical Discourse Studies*, 1–19.
4. Charteris-Black, Jonathan (2005), *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*, Palgrave Macmillan, Hampshire, UK
5. Chilton, Paul (2004), *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*, Routledge, London / New York
6. Fairclough, Norman (2001), *Language and Power*, 2. izdanje, Longman, Harlow, Essex, UK
7. Katnić-Bakaršić, Marina (2012), *Između diskursa moći i moći diskursa*, Naklada ZORO, Zagreb
8. Kövecses, Zoltán (2002), *Metaphor: A Practical Introduction*, Oxford University Press, Oxford
9. Kövecses, Zoltán (2010), *Metaphor: A Practical Introduction*, 2. izdanje, Oxford University Press, New York
10. Kimmel, Michael (2009), "Metaphors of the EU Constitutional Debate – Ways of Charting Discourse Coherence in a Complex Metaphor Field", *Metaphorik*, 17, 49–100.
11. Krišković, Arijana, Sandra Tominac (2009), "Metonymy Based on Cultural Inferencing: Evidence from Spoken Discourse", *Fluminensia*, 21(2), 49–72.
12. Lakoff, George, Mark Johnson (1980a), *Metaphors We Live By*, University of Chicago Press, Chicago
13. Lakoff, George, Mark Johnson (1980b), "Conceptual Metaphor in Everyday Language", *The Journal of Philosophy*, 77 (8), 453–486.
14. Lakoff, George, Jane Espenson, Alan Schwartz (1991), *Master Metaphor List*, 2. izdanje, Cognitive Linguistics Group, University of California, Berkeley

15. Lakoff, George (1992), "The Contemporary Theory of Metaphor", u: Andrew Ortony (ur.), *Metaphor and Thought*, 2. izdanje, Cambridge University Press, Cambridge, 202–251.
16. Lakoff, George, Mark Johnson (2003), *Metaphors We Live By*, 2. izdanje, University of Chicago Press, Chicago
17. Lakoff, George (2008), *The Political Mind: Why You Can't Understand 21st-Century American Politics with an 18th-Century Brain*, Viking, New York
18. Musolff, Andreas (2016), *Political Metaphor Analysis: Discourse and Scenarios*, Bloomsbury, London.
19. Musolff, Andreas (2020), "Political Metaphor in World Englishes", *World Englishes*, 39(4), 667–680.
20. Pragglejaz Group (2007), "MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse", *Metaphor and Symbol*, 22(1), 1–39.
21. Puljiz, Vlado (2015), "Socijalna politika Hrvatske u razdoblju krize", *Revija za socijalnu politiku*, 22(1), 1–18.
22. Stanojević, Marija, Ljiljana Šarić (2019), "Metaphors in the Discursive Construction of Nations", u: *Metaphor, Nation and Discourse*, John Benjamins, Amsterdam, 1–32.
23. Steen, Gerard, Aletta Dorst, Berenike Herrmann, Anna Kaal, Tina Krennmayr, Trijntje Pasma (2010), *A Method for Linguistic Metaphor Identification: From MIP to MIPVU*, John Benjamins, Amsterdam
24. Werkmann, Ana (2010), "Konceptualna metafora 'Život je kocka' u kontekstu univerzalnosti i varijabilnosti konceptualnih metafora", u: *Hrvatistika*, 4(4), 35–45.
25. Werkmann, Ana, Gabrijela Buljan (2013), "Knocking on EU's Door: On the Changing and Conflicting Metaphorical Images of Croatia in Selected EU Press", *Jezikoslovlje*, 14 (2–3), 337–362.

THE POWER OF METAPHOR AND METONYMY IN THE RHETORIC OF KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ

Summary

This paper offers a linguistic analysis of conceptual metaphors and metonymies in the political speeches of Kolinda Grabar-Kitarović, with the aim of determining how these linguistic mechanisms shape political discourse. The study is grounded in the theoretical framework of cognitive linguistics, which views metaphor and metonymy as key tools for conceptualizing and structuring reality through language. The analysis is based on a selected corpus of public speeches and employs qualitative methods for identifying and classifying conceptual figures. Particular attention is given to the roles played by metaphors in constructing collective identity and reinforcing political authority. Metonymic structures, such as the substitution of institutions for individuals or symbols for abstract entities, are examined as devices of linguistic economy and emotional resonance. The introductory section outlines key concepts and presents the theoretical background, while the main part of the paper provides analysis of the metaphors. The conclusion highlights the systematic use of metaphor and metonymy in articulating the ideas of unity and stability

Keywords: conceptual metaphor; conceptual metonymy; rhetorical strategies; political discourse

Adresa autorice

Author's address

Dženana Telalagić

Internacionalni Burch univerzitet, Sarajevo

dzenana.telalagic@ibu.edu.ba